

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Muu järjestö [Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry toteaa, että lakiehdotus parantaa ikääntyneen vammaisen henkilön asemaa, mutta ikääntyneenä vammautuneen tilanne on edelleen monimutkaisempi tai huono.

Lakiehdotus rajaa tällä hetkellä pois ikääntyneenä vammautuneet. VALLI on huolissaan siitä, että ikääntyneenä vammautuneen yhdenvertaisuus ei toteudu, jos vammautuminen katsotaan johtuvan

ikäntymisestä. Vaikka perusteluiden mukaan kyseessä ei olisi ikäraja, on vaarana, että ikääntymisrajoituksen soveltaminen johtaa ikäsyrjintään. Olipa vammautumisen syy ja mekanismi mikä tahansa, ja tapahtuipa vammautuminen minkä ikäisenä tahansa, vammaisen henkilön palvelut pitää pystyä turvaamaan.

Itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi ikääntyneeltä on aidosti kysyttävä, mitä hän itse haluaa. Hoitohenkilöstön on osattava tukea toimijuutta edistävän työn näkökulmasta aidosti. Osallisuuden taso voi jopa romahtaa palvelusta toiseen siirryttäessä.

VALLI ry toteaa, että myös vammautuneen ikääntyneen ja mahdollisesti vanhustenhuollon asiakkaana olevan puolison tulee saada asua samassa asunnossa huolimatta maksajatahosta. Tilanne on nähtävä kokonaisuutena.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

VALLI ry toteaa, että periaatteessa lakiehdotus parantaa yksilöllisen tarpeen mukaisten palveluiden saatavuutta, mutta VALLI ry pohtii, miten asia huomioidaan käytännön täytäntöönpanossa. Miten soveltamista ja palvelutarpeen arviointia valvotaan? Miten lain soveltaminen toteutuu henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti silloin, kun henkilö on myös vanhuspalvelulain piirissä? VALLI ry:n mielestä henkilön yksilölliset tarpeet eivät välttämättä toteudu, jos häneen sovelletaan esimerkiksi lausuntoehdotuksessa esitettyä ikääntymisrajausta siten, että hän ei kuulu vammaispalvelulain piiriin, ja vanhuspalvelulain piirissä henkilön vammaisuudesta johtuviin tarpeisiinsa ei osata vastata.

Yksilöllisyys ja yksilöllinen tuki eivät toteudu vanhustenhuollossa samoin kuin vammaispalveluissa nuoremmilla asiakkailla. Kotihoidon palvelut ja muut palvelut eivät vastaa vammautuneen yksilöllisiä tarpeita.

Ikääntyneiden päivätoiminnan laatu ei toteudu siirryttäessä tehostettuun palveluasumiseen tai vanhuspalveluiden piiriin.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Nykylaissa rajataan ulos henkilökohtaisen avun piiristä ne ikääntyneet henkilöt, jotka eivät itse osaa tai kykene ilmaisemaan omaa tahtoaan tai tarvettaan. Esimerkiksi jos henkilö on ollut koko elämänsä pyörätuolissa, hän on oikeutettu henkilökohtaiseen apuun, mutta jos hän saa myöhemmin muistisairauden, on päätös henkilökohtaisesta avusta alueittain hyvin vaihteleva. Ja esimerkkitapauksessa päätös on yleensä kielteinen, mikä on selvä heikennys henkilön oikeuksille, mahdollisuuksille ja yhdenvertaisuudelle.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

VALLI ry toteaa, että koska tällä hetkellä lakiehdotus rajaa ikääntyneenä vammautuneen pois lain piiristä tai todennäköisesti huonontaa em. henkilön asemaa, on hyvä, ettei työtoimintaan ja työllistymistä tukevaan toimintaan oteta kantaa vammaispalvelulaissa. Jos työtoimintaan ja työllistymistä tukevaan toimintaan otettaisi kantaa vammaispalvelulaissa, se asettaisi ikääntyneenä vammautuneet, mutta työelämässä vielä toimivat henkilöt eriarvoiseen asemaan.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

VALLI ry:n mielestä säännös on osittain tulkinnanvarainen. Eri hyvinvointialueiden erilaiset tulkintatavat eriarvoistavat vammaisten henkilöiden oikeutta liikkumisen tuen määrään tai toteuttamistapaan liittyen.

VALLI ry toteaa, joka puolella Suomessa ikääntyneen pitää saada matkakuluja korvattua pidemmällä matkoilla edes joitakin kertoja vuodessa. Erityinen syy mainitaan, ja pitäisi selventää, mitä erityiset syyt ovat ja miten ne määritellään tasavertaisesti.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

VALLI ry näkee, että ikääntyneenä vammautuneen, mutta työelämässä vielä olevalla henkilöllä tulisi olla sama oikeus työllistymistä edistävän toimintaan, työtoimintaan ja opiskeluun liittyvään matkatukeen välttämättä tarvitsemansa määrän.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Lakiehdotuksessa todetaan, että ikääntymisrajauksen arviointiin liittyy paljon epävarmuutta, mikä herättää VALLI ry:ssä huolta siitä, että ikääntymisrajausta ei käytetä henkilön edun mukaisesti, vaan päinvastoin.

Nykyinen työurien pidentyminen ja eläkeiässä työtä tekevien osuus kasvaa jatkuvasti. Yli 65-vuotiaana esimerkiksi osittain halvaantunut tai muulla tavalla vammautunut henkilö voi hyvinkin olla työelämässä huolimatta vammaisuudestaan. Kun tavoite-eläkeikä nousee koko ajan, miten nykyisessä lakiehdotuksessa huomioidaan työelämässä olevat, yli 65-vuotiaana vammautuneet henkilöt?

Vammaispalvelulaki ja vanhuspalvelulaki eivät voi olla toisiaan poissulkevia niiden henkilöiden kohdalla, joihin voidaan soveltaa molempia. Niiden tulisi tukea toisiaan. Mikäli vammaisuuden perusteella missä tahansa iässä on tarve palveluihin, apuvälineisiin ja kuntoutukseen, palveluihin, pitäisi noudattaa sen lainsäädännön sisältöä, joka asiakkaan näkökulmasta turvaa asiakkaan oikeuksia ja hänen yksilöllisiä tarpeitaan. Soveltaminen ei saisi koskaan huonontaa henkilön oikeuksia ja mahdollisuuksia saada yhdenvertaisia palveluita.

Määrärahasidonaisuutta pitäisi kaikin puolin pyrkiä vähentämään, sillä se asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan asuinpaikasta riippuen. Lakiesitys osittain parantaa tilannetta.

VALLI ry toteaa, että oikeus saada tukea toimintaan, osallistumiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on toteuduttava myös ikääntyneenä eli kun vammautunut henkilö menee palveluasumisen tai tehostetun palveluasumisen piiriin. Henkilökohtaista apua ja tukihenkilöitä on oltava sen jälkeenkin saatavilla, koska vanhustenhuollossa sellaista ei ole nykyään saatavilla riittävästi. Kun ikääntynyt vammautunut muuttaa pois kotoaan elämänpiiri kapeutuu valtavasti, kun henkilö jää vanhustenhuollon palveluiden piiriin. Osallistumisen taso romahtaa tässä vaiheessa.

VALLI ry on sitä mieltä, että vaikka vammautunut on itse työnantaja, kuntien pitää olla tukena siinä, millaisia avustajia ja tukihenkilöitä on tarjolla. Henkilökohtaisten avustajien osaamisessa on haasteita, tarpeet ja avustajan osaaminen eivät aina vastaa toisiaan. Taustalla asiaan vaikuttaa myös henkilöstöpula.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry (VALLI ry) kiittää lähettämästänne lausuntopyynnöstä. VALLI ry on vuonna 1953 perustettu valtakunnallinen vanhustyön kehittäjä ja edunvalvoja, jolla on tänä päivänä vajaa 70 jäsenyhteisöä ympäri Suomea. VALLI ry työskentelee aktiivisesti yhdessä jäsenyhteisöjensä ja asiantuntijoidensa kanssa paremman vanhuuden puolesta. VALLI ry:n hankkeiden avulla tuetaan ikäihmisten osallisuutta, kehitetään iäkkäiden teknologiavalmiuksia, kannustetaan sukupolvien välistä yhteistyötä ja nuorten hakeutumista alalle. Vaikuttamistoiminnan ja kehittämistoiminnan lisäksi VALLI:ssa on toimintoina Ikäteknologiakeskus, Etsivän vanhustyön verkostokeskus sekä Vanhustyön Trainee-ohjelma nuorille.

Vapaavuori Sari
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry